

Література:

1. Вискушенко С. А. Загальні особливості фахових мов (на матеріалі англійської фахової мови тваринництва) / С. А. Вискушенко – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://eprints.zu.edu.ua/1721/1/44.pdf>
2. Д'яков А. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А. Д'яков, Т. Кияк, З. Куделько – Київ: Academia, 2000. – 218 с.
3. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с.
4. Квитко И. С. Терминоведческие проблемы редактирования / И. С. Квитко, В. М. Лейчик, Г. Г. Кабанцев. – Львов : Вища школа, 1986. – 150 с.
5. Кияк Т. Р. Фахові мови та проблеми термінознавства. / Т. Р. Кияк // Нова філологія. Збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2007. – № 27. – С. 203–208.
6. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода / В. Н. Комиссаров. – М. : Междунар. отношения, 1980. – 278 с.
7. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. / І. В. Корунець. – Вінниця : «Нова Книга», 2003 – 448 с.
8. Латышев Л. К. Курс перевода: эквивалентность перевода и способы ее достижения / Л. К. Латышев. – М. : Международные отношения, 1981. – 248 с.
9. Глумачний англо-російсько-український словник транспортних термінів [Text]: морський, річковий, інтермодальний, автодорожний, залізничний, трубопровідний транспорт / Одеськ. нац. мор. ун-т. – Одеса : Одеськ. нац. мор. ун-т, 2007. – 286 с.

УДК 81'25: 81'373: 32

Г. С. Соловей,*Херсонська державна морська академія, м. Херсон*

ВІДТВОРЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ СИМВОЛІВ У ПЕРЕКЛАДІ: КРОС-КУЛЬТУРНИЙ І ЖАНРОВИЙ АСПЕКТИ

Стаття присвячена крос-культурним труднощам відтворення політичних символів у перекладі з урахуванням жанрової (текст-типологічної) специфіки політичних заяв й політичних звернень в американській (США) та українській лінгвокультурних традиціях. Проведений аналіз дозволяє встановити, які способи та прийоми перекладу максимально зберігають символічність політичних символів, а які, навпаки, призводять до послаблення або повної втрати символічності досліджуваних одиниць при перекладі політичних заяв й політичних звернень.

Ключові слова: переклад, лінгвокультура, політичний символ, реалія, жанр.

Статья посвящена кросс-культурным трудностям воссоздания политических символов в переводе с учетом жанровой (текст-типологической) специфики политических заявлений и обращений в американской (США) и украинской лингвокультурных традициях. Проведённый анализ позволяет установить какие способы и приемы перевода максимально сохраняют символичность политических символов, а какие, напротив, приводят к ослаблению или полной потере символичности исследуемых единиц при переводе политических заявлений и политических обращений.

Ключевые слова: перевод, лингвокультура, политический символ, реалия, жанр.

The article focuses on cross-cultural difficulties of reproduction of political symbols in translation with regard to genre (text type) peculiarities of political statements and political addresses in American (the USA) and Ukrainian linguocultural traditions. The analysis enables to outline some translation methods which save symbolical meaning of political symbols as much as possible and other methods which, on the contrary, lead to the weakening or complete loss of their symbolical meaning while translating of political statements and addresses. The majority of political symbols which function in nuclear political genres (political statements and political addresses) are constant in a linguoculture of a source text. In nuclear political genres (text types) the function of political symbols is performed by allusions or quotes from the precedential texts that is speeches of political leaders (mainly the leaders of the country) of the past time, generally known historical documents, religious texts, literary works, etc. Reproduction of political symbols and symbol-allusions, which gained contextual political meaning, demands the application of constant equivalents in the target language and taking into account the available translations of these symbols in the precedential texts of source linguoculture. The general trend of reproduction of political symbols in political statements and political addresses is the weakening of symbolical meaning, caused by application of substitutions (substitution of symbol by realia) or loan translations. This often results in literal translation.

Key words: translation, linguoculture, political symbol, realia, genre.

Політичні тексти будь-яких часів неможливо уявити без використання вербальних і невербальних символів. З позицій перекладознавства найвлучнішою є дефініція символу, запропонована С.С. Аверинцевим: символ – «це образ, узятий в аспект своєї знаковості, і знак, наділений усією органічною і невичерпною багатозначністю образу» [1, с.607].

Політичні символи наділені такими ознаками, як лаконічність, зрозумілість, що не вимагає додаткових роз'яснень (для всіх обізнаних із цією системою символів), поліаксіологічність, розрахунок на масове сприйняття. Багатозначність, контекстуальна та культурна зумовленість символів потребують від перекладача пошуку щоразу нових перекладацьких рішень, навіть при перекладі того самого символу.

Метою цього дослідження є визначення особливостей перекладу політичних символів в ядерних типах (жанрах) політичних текстів (далі – ПолітТТ), а саме: політичній заяві й політичному зверненні.

Розподіл політичних символів у різних ядерних ПолітТТ є нерівномірним. У політичній заяві вони посідають факультативну (маргінальну) позицію, у політичному зверненні їх частотність та значення певною мірою посилюються, що зумовлено домінуванням апелятивної функції у зазначеному типі тексту. Але переклад політичних символів у ядерних ПолітТТ ґрунтується на спільних для цих типів текстів принципах, що не передбачають суттєвих відмінностей у способах перекладу.

Більшість політичних символів, що функціонують у ядерних ПолітТТ, є усталеними в лінгвокультурі вихідного тексту. Прикладом таких одиниць політичної лексики виступають символи *Founding Fathers* (*оміи-засновники*), *We the People* («*Ми, народ*») тощо. Однією з проблем перекладу таких символів є наявність кількох символічних варіантів в одному тексті. Так, в інавгураційній промові Президента США Б. Обама [10] символ *Founding Fathers* реалізується двома варіантами: *Our Founding Fathers* та *the father of our nation*, що відповідно перекладаються як «*Наші оміи-засновники*» та «*батько нашої нації*». На нашу думку, такий переклад порушує зв'язок між двома символічними варіантами. Більш

вдалим є переклад наведеного тексту російською, де обидва варіанти символу лексично співвідносяться між собою: *Наши отцы-основатели – основатель нашего государства*.

За аналогією до російського перекладу можна запропонувати кілька можливих варіантів українського: 1) збереження перекладу «*батько нашої нації*» за умов заміни контекстуального відповідника «*Наши отцы-засновники*» словниковим відповідником «*батьки (творці) Конституції (США)*» [3]; 2) використання одного з двох варіантів «*отець нашої нації / засновник нашої нації*», що однаковою мірою співвідносяться із символом «*отці-засновники*».

Переклад з лексемою «батько» видається менш адекватним через те, що в множині це слово не є однозначним і може позначати як предків, так і батька й матір своїх дітей [2]. Натомість слово «отець» є, по-перше, урочистим синонімом до слова «батько», по-друге, релігійним титулом священнослужителів. Відтак, варіант перекладу «*отці-засновники*» характеризується стилістичною піднесеністю, має сакральний відтінок значення, що дозволяє певною мірою зберегти символічність у тесті перекладу (далі – ПТ). При перекладі політичних символів типу *Founding Fathers* (отці-засновники), *We the People* («Ми, народ»), слід використовувати ті словникові або регулярні контекстуальні відповідники, що постійно вживаються в текстах політичного дискурсу, створюючи для аудиторії ПТ стійкі асоціації з вихідною лінгвокультурою. У разі повторення в тексті політичного символу, перекладачеві варто дотримуватися тотожності обраних способів перекладу.

В ядерних ПолітТТ функції політичних символів виконують алюзії або цитати з прецедентних текстів, а саме: промови політичних лідерів (переважно керівників держави) минулих часів, загальновідомі історичні документи, релігійні тексти, літературні твори тощо. Прикладом такого символу-алюзії може слугувати лексема *Фата Моргана*, вжита Р. Богатирьовою в першому абзаці своєї заяви: <...> *Держава українців перестала бути Фата Морганою* [5]. Символічність цієї одиниці має дві складових в українській лінгвокультурі. По-перше, лексема *фата-моргана* утворена від одного з варіантів імені феї Моргани (*Fata Morgana*) – персонажа англійських легенд артурівського циклу, яка володіла даром зцілення і властивостями перевертня. *Фата-моргана* має два словникових значення – пряме та переносне: 1) вид міражу, при якому зображення наземних предметів, що лежать за горизонтом, спотворюються та швидко змінюються; 2) що-небудь примарне, нереальне, оманливе. По-друге, ця лексема є алюзією на повість Михайла Коцюбинського «*Fata Morgana*», присвячена темі змін в українському селі на початку ХХ століття та революції 1905-1907. Назва повісті є символом примарності сподівань селянства на землю та волю. Зв'язок лексеми *Фата Моргана* з повістю «*Fata Morgana*» підкреслюється її різнооформленим написанням з використанням великих літер.

У перекладі англійською використано прямий словниковий відповідник: <...> *The country of Ukrainians stoped to be fata morgana* [11]. Але, напевно, англословний адресат не відчує всієї глибини цього символу для українців. Натомість намагання підкреслити символічність цієї лексеми написанням обох слів з великих літер (*Fata Morgana*), в англословній аудиторії може виникнути хибна асоціація з ім'ям легендарної чарівниці. Унаслідок чого символічність досліджуваної одиниці в ПТ частково втрачається.

Символи-цитати також створюють чимало труднощів для перекладача і тому вимагають особливої стратегії перекладу. Так, у зверненні Президента США Барака Обами міститься алюзія на Перше Послання апостола Павла до Коринтян, а саме на 13 главу, що становить «гімн про любов» і є одним з найцитованіших фрагментів Нового Заповіту:

<...> *We remain a young nation, but in the words of Scripture, the time has come to set aside childish things* [10].

У перекладі українською та російською мовами перекладач вдається до буквального відтворення цього речення, що призводить до появи в ПТ лексика, яка не відповідає ані високому стилю Священного Писання, ані урочистості інавгураційної промови:

<...> *Ми залишаємося молодю нацією, але, словами Священного Писання, прийшов час відкласти вбік дитячі забавки* [7].

<...> *Мы остаемся молодым государством, однако пришло время, как сказано в Священном писании, отказаться от ребячества* [6].

Крім цього такий переклад не створює відповідних алюзій у адресата ПТ, тому що він не спирається на знайомі для нього національні версії Біблії. Так, в аналізованому зверненні політик посилається на цитату з Послання апостола Павла:

<...> *When I was a child, I spake as a child, I understood as a child, I thought as a child: but when I became a man, I put away childish things* (1 Corinthians 13:11, The King James Bible – Oxford Standard Text) [9].

<...> *Коли я дитиною був, то я говорив, як дитина, як дитина я думав, розумів, як дитина. Коли ж мужем я став, то відкинув дитяче. (1-е послання до коринтян 13:11, Біблія (переклад І. Огієнка) [4].*

<...> *Когда я был младенцем, то по-младенчески говорил, по-младенчески мыслил, по-младенчески рассуждал; а как стал мужем, то оставил младенческое. (Первое послание к Коринфянам 13:11, Синодальный перевод Библии) [8].*

В україномовному та російськомовному варіантах цього фрагменту вживаються субстантивовані прикметники середнього роду *дитяче* та *младенческое*, що позначають абстрактні поняття. Відтворюючи в ПТ алюзії на біблійний текст, більш вдалим було б використання саме цих субстантивованих прикметників у сполученні з дієсловом: *прийшов час відкинути дитяче; однак пришло время оставить младенческое*. Отже, при перекладі символів-алюзій у ядерних ПолітТТ перекладачеві слід враховувати наявні переклади прецедентних текстів у власній лінгвокультурі.

Певні труднощі при перекладі політичних символів у ядерних ПолітТТ створюють і одиниці, що варіативно мають проміжний статус між символом і реалією. Насамперед ідеться про символи-топоніми, наприклад:

<...> *For us, they fought and died, in places like Concord and Gettysburg, Normandy and Khe Sanh* [10]. <...> *They have something to tell us, just as the fallen heroes who lie in Arlington whisper through the ages* [10].

Символічність цих одиниць позначається відсутністю конкретизаторів у тексті, оскільки вони є загальновідомими для всіх американців і уособлюють честь, мужність, звिताгу американських воїнів.

Переклад для іншопольовної аудиторії, яка не володіє інформацією про значущість цих місць для американського народу, вимагає введення додаткових роз'яснень. З огляду на те, що ядерні ПолітТТ мають жорстко детерміновану загальну композицію тексту, застосування в тексті (або й після нього) розлогіх перекладацьких коментарів і комбінованої реномінації є недоречним, оскільки такі способи перекладу призводять до збільшення обсягу тексту. Проте в окремих випадках допускається залучення реномінації, заснованої на гіперонімії, і значно рідше – на дескриптивній перифразі, наприклад:

<...> *Заради нас вони билися і гинули у битвах при Конкорді і Геттисберзі, під час висадки в Нормандії і облоги Кхесані* [7]. <...> *Їм є, що сказати нам сьогодні, так само, як і героям, похованим на Арлінгтонському кладовищі, які шепочуть нам крізь століття* [7].

Слід зазначити, що в наведених прикладах комбінована реномінація призводить до втрати символами ВТ своєї символічності в ПТ, та переводить їх у статус реалії.

У результаті проведеного дослідження ми дійшли таких висновків:

1. Відтворення політичних символів та символів-алюзій, що набули контекстуальної політичної семантики, вимагає впровадження стійких відповідників у мові перекладу, з урахуванням наявних перекладів цих символів у прецедентних текстах.

2. Загальною тенденцією відтворення політичних символів при перекладі політичних заяв і політичних звернень є послаблення символічності в тексті перекладу, спричинене використанням адекватних заміни (заміни символу реалією) та надмірним калькуванням, результатом якого стає буквальний переклад.

Література:

1. Аверинцев С.С. Символ / С.С. Аверинцев // Философский энциклопедический словарь. – М. : Советская энциклопедия, 1983. – С. 607–608.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / [уклад. та голов.ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Перун : Перун, 2005. – 1728 с.
3. Карабан В. І. Англійсько-український юридичний словник : понад 75 тис. слів та словосполучень юрид. підмови та близько 160 тис. укр. перекладних відповідників / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 1088 с.
4. 1-е до коринтян // Біблія (Огієнко). – Вікіджерела [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://uk.wikisource.org/wiki/Біблія_\(Огієнко\)/1-е_до_коринтян](http://uk.wikisource.org/wiki/Біблія_(Огієнко)/1-е_до_коринтян)
5. Заява координатора парламентської більшості Верховної Ради України V-го скликання Раїси Богатирьової [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bogatyrova.org.ua/press/news/46cd52b78d714/>
6. Инаугурационная речь президента Обамы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.america.gov/st/elections08-russian/2009/January/20090121085901abretnuh0.7421228.html?CP.rss=true>
7. Инавгураційна промова Президента Обами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://web.usembassy.kiev.ua/files/090120_obama_address_ukr.html
8. Первое послание к Коринфянам. Библия (Синодальный перевод) // Викитека [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://ru.wikisource.org/wiki/Первое_послание_к_Коринфянам_3
9. Corinthians. Bible (King James) // Wikisource [Electronic resource]. – Available at : [http://en.wikisource.org/wiki/Bible_\(King_James\)/1_Corinthians](http://en.wikisource.org/wiki/Bible_(King_James)/1_Corinthians)
10. President Obama's Inaugural Address [Electronic resource]. – Available at : <http://www.america.gov/st/usgenglish/2009/January/20090120130302abretnuh0.2991602.html?CP.rss=true>
11. Statement of Honoured president of Tender Chamber of Ukraine Raisa Bogatyrova [Electronic resource]. – Available at : <http://www.bogatyrova.org.ua/eng/press/news/469710097b72a/>

УДК 81'25 (081)

Ю. Г. Стежко,

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, м. Київ

ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД У ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ ДИСКУРСІ

У статті виказуються міркування щодо постмодерністського повороту у лінгвістиці, який відбився на художньому перекладі зреченням імперативів неперекладності твору, недоторканності авторських інтенцій на користь інтерпретації, лібералізації вибору мовних засобів, формування нової реальності.

За нової методології знімається низка вимог щодо фіксованої значущості тексту, визнається, що актом творення смислу є переклад, а бачення співмірної ролі перекладача та автора елімінує неперекладність у неперекладний залишок, обумовлений мовно-культурними відмінностями.

Ключові слова: постмодернізм, переклад, інтерпретація, деконструкція, інтертекстуальність.

В статье выражаются соображения относительно постмодернистского поворота в лингвистике, который отразился на художественном переводе отречением императивов непереводимости произведения, неприкосновенности авторских интенций в пользу интерпретации, либерализации выбора языковых средств, формирования новой реальности.

По новой методологии снимается ряд требований относительно фиксированной значимости текста, признается, что актом творения смысла есть перевод, а видение соразмерной роли переводчика и автора элиминирует непереводимость в непереводимый остаток, обусловленный языково-культурными различиями.

Ключевые слова: постмодернизм, перевод, интерпретация, деконструкция, интертекстуальность.

The article demonstrates the ideas about the Postmodernism transformations in the linguistics and the theory of the translation *inter alia*.

The epoch of the Modernism, with its methodology, has been reflected in the theory of a translation as a phenomenon of untranslatability. It's about that the idea about the impossibility of translation, using different methods of another linguistic culture, of full semantic and emotive filling of an original literary work and the understanding of the reality by author has frozen the theory of translation for a long period. The author's uniqueness is the main by the justification of the idea about the impossibility of translation. Hereof there is the untouchability of author's texts for any translation interpretations. In reality, the Modernism reflected the dissonance of current needs of international communication and requirements of linguistic thinking in categories of intertextualism.

Postmodernism revolution in linguistics had become the imperative of the transition of the translation theory from the stereotypes about the impossibility of translations, the inviolability of author's texts to relativism, interpretation, creativity. In the new methodology, a literary text is seen as an open system to communicate with other language culture. A number of requirements of the fixed importance of the text is removed and it is recognized that the act of creating meaning is a translation.

Productive step to realization of Postmodernism strategy of deconstructionism in the field of translation theory is the statement about the equal state for an author and a interpreter.

The Interpreter as a subject of interpretation is free to choose the way of adaptation an author's vision of the reality to national and cultural peculiarities of the reader. A focus has shifted from the original text to a culture of selected language.

A translator and author proportionality eliminates so-called the non-transferability into an untranslatable residue, in accordance with national-cultural peculiarities of the language, differences in opportunities to create a world view in the language of the translation thru the author's reality.

Keywords: postmodernism, translation, interpretation, deconstructionism, intertextuality.